

30K
5610

ВЕСТНИК МГЛУ

СЕРИЯ
ФИЛОЛОГИЯ

№2 (45) / 2010

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

БЕЛАРУСЬ

Нацыянальная
бібліятэка
Беларусі

Серия основана в декабре 1996 года

Редакционная коллегия:
А.М. Горлатов (*главный редактор*),
З.А. Харитончик (*зам. главного редактора*),
П.В. Васюченко, Т.С. Глушак, Т.И. Голикова, Е.В. Зарецкая,
Г.Ф. Лепесская, С.Е. Кунцевич, В.В. Макаров, Т.Ф. Плеханова,
А.Н. Степанова, О.А. Судленкова

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Вестник
Минского государственного
лингвистического
университета

Научно-теоретический
журнал
Выходит один раз в два месяца

Серия 1 филология

№2 (45) 2010

СОДЕРЖАНИЕ

Проблемы общего и типологического языкознания

<i>Барлюгова О.Н.</i> Словосочетания с этнонимическими и экологическими терминами в медийном дискурсе	7
<i>Белова К.А.</i> Социальный портрет белорусского пользователя и стратегии самопрезентации в Сети	14
<i>Гэн Цзянь.</i> Об определении количественных характеристик обозначений неопределенного количества в китайском языке (на материале данных лингвистического эксперимента)	22
<i>Казак Л.В.</i> К вопросу о стилистической адекватности русского перевода романа Г. Бёлля «Глазами клоуна»	34
<i>Карпиловская Т.П.</i> Когнитивные аспекты коммуникативного развертывания научного текста на английском и белорусском языках	39
<i>Кришталова А.Е.</i> О когнитивном значении имени собственного	48
<i>Ма Лун.</i> Концепт «хлеб» русской наивной картины мира в зеркале китайской	57
<i>Масленченко Н.А.</i> Типологические характеристики эмотивности как текстовой категории	64
<i>Слепешков М.Ю.</i> Речевое клише в педагогическом дискурсе	73
<i>Плеханова Т.Ф.</i> Конститутивная модель общения как основа дискурс-анализа	80
<i>Станкевич В.И.</i> Градуальная структура актуального членения	88
<i>Сташнова О.В.</i> Эпидигматический подход к изучению семантики речевых актов (на примере испанских драматических произведений)	94
<i>Чернецкий А.Р.</i> Коммуникативные тактики реализации конфронтационных стратегий поведения в ситуации конфликта	101

Романское и германское языкознание

<i>Большаков И.И.</i> Коммуникативный потенциал отглагольных имен немецкого языка	110
<i>Карпатова Е.Г.</i> Лексическое значение слов-классификаторов признака как семантический комплекс	116
<i>Куценко Н.В.</i> Средства выражения косвенной просьбы в немецком языке	122
<i>Осмоловская И.Г.</i> Креативный потенциал англицизмов в немецкоязычной рекламе	131
<i>Хацкевич А.В.</i> Семантическая, прагматическая и текстообразующая функции каламбура в газетном заголовке (на материале французского языка)	137
<i>Шпаковская И.Н.</i> Пунктуационное оформление фразы и ее высотно-мелодические характеристики	143

Исследования славянских языков

Нгуен Фьонг Зунг. Языковые средства реализации тактик уклонения в бытовом дискурсе (на материале русского языка) 153
Чайка Н.У. Элітычныя канструкцыі з семантыкай маўленчых працасаў 159

Проблемы прикладной лингвистики

Богданова Н.А. Симметричные структуры в композиционной организации художественного текста 169

Литературоведение

Букаева Л.С. Немецкая лирика 1970-х. Реальность как субъективная повседневность 178
Таболіч А.У., Мятлушка І.У. Гендэрныя асаблівасці паэтычнага дыскурсу 187

Критика и библиография

Мирский А.А. Рецензия на кн.: Дискурс, концепт, жанр: коллективная монография / отв. ред. М.Ю. Олешков. – Н. Тагил: НТГСПА, 2009. – 428 с. (Сер. «Язык и дискурс». Вып. 1) 196

Наши авторы 202

CONTENTS

General and Typological Linguistics

Barliuhova V.M. Word Groups Comprising Economic and Ecological Terms in Mass-Media Discourse 7
Belova K.A. Social Portrait of a Typical Belorussian Internet-User and Strategies of His/Her Self-Representation in the Net 14
Geng Jian. On the Quantitative Definition of Indefinite Quantity Expressions in Chinese (on the Basis of Experimental Data) 22
Kazak L.V. On the Question of Stylistic Equivalence Translation of the Novel "The Clown" by H. Böll 34
Karpilovich A.F. Cognitive Aspects of Communicative Development of Scientific Texts in English and Belarusian 39
Kryshko H.E. About the Cognitive Meaning of Proper Names 48
Ju Lun. Concept "Bread" in the Russian Naive Picture Phraseology in the Mirror of the Chinese One 57
Mastionchanka N.A. Typological Characteristics of Emotivity as a Text Category 64
Oleshkov M.Yu. Set Expressions in Pedagogical Discourse 73
Plekhanova T.F. The Constitutive Model of Communication as the Basis of Discourse Analysis 80
Stankevitch V.I. Gradual Structure of Functional Sentence Perspective 88
Stakhnova O.V. The Epidigmatic Approach to the Study of Speech Acts' Semantic (on the Base of Spanish Drama Texts) 94
Chernetski A.R. Communicative Tactics of Realization of Confrontational Behavior Strategies in Conflictive Situations 101

Romance and Germanic Linguistics

Bolshakov I.I. The Communicative Potential of the German-Language Verbal Nouns 110
Karapetova E.G. The Lexical Meaning of Classifying Words as a Semantic Complex 116
Kutsenko N.V. Linguistic Means of Representation of Indirect Request in German Language 122
Osmolovskaya I.G. Creative Potential of Anglicisms in German Advertisements 131
Hatskevich A.V. Semantic, Pragmatic and Text Organizing Functions of the Pun in Headlines in the Press (on the Material of French Language) 137
Shpakouskaya I.N. Punctuation and Tonal Structure of an Utterance 143

Slavonic Languages

- Nguyen Phuong Dung*. Communicative Tactics of Evasion Language Items in Different Everyday Situations (in Russian Culture) 153
Chayka N.U. Elliptical Constructions with Semantics of Speech Processes 159

Applied Linguistics

- Bahdanava N.A.* Symmetrical Structures in the Composition of a Literary Text 169

Studies in Literature

- Bukaeva L.S.* Reality as Subjective Commonness 178
Tabolich A.U., Miatlushka I.U. Gender Peculiarities of Poetic Discourse 187

Critique and Bibliography

- Mirsky A.A.* Book review : Дискурс, концепт, жанр: коллективная монография / отв. ред. М.Ю. Олешков. – Н. Тагил: НТГСПА, 2009. – 428 с. (Сер. «Язык и дискурс». Вып. 1) 196
Our authors 202

ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕГО И ТИПОЛОГИЧЕСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ

О.Н. Барлюгова

СЛОВСОЧЕТАНИЯ С ЭКОНОМИЧЕСКИМИ И ЭКОЛОГИЧЕСКИМИ ТЕРМИНАМИ В МЕДИЙНОМ ДИСКУРСЕ

Статья посвящена проблеме изучения механизмов терминообразования с позиций когнитивного направления в лингвистике. Объектом исследования являются термины экономики и экологии, функционирующие в газетных текстах экологической тематики в британской прессе. В ходе анализа выявлены наиболее употребительные экономические термины, образующие словосочетания с экологическими терминами, где первые выполняют функцию ядерного компонента, а вторые – функцию атрибута. Показано, что такие словосочетания постепенно входят в состав обеих терминосистем, что свидетельствует об их взаимодействии. Анализ особенностей функционирования терминов в газетных статьях, а также их переводов и толкований, зафиксированных в специальных словарях, демонстрирует тенденцию к экономии языковых средств в случае необходимости вербализации новых знаний путем выбора из множества уже имеющихся языковых единиц, входящих в другие терминосистемы.

Средства функции периодической печати в процессе внутрисистемного и функционального развития литературного языка, исследователи подчеркивают ее роль в отборе, нормализации, внедрении и дальнейшем закреплении новых единиц языка, а также новых лексических значений общеупотребительных слов или терминов. В пределах литературного языка отраслевые терминосистемы проявляют тенденцию к дифференциации, но следует отметить, что именно газетно-публицистический стиль является примером проявления тенденции к включению терминологической лексики в общелитературный язык. Средства массовой информации производят «вторичную переработку» множества текстов, включая и узкоспециализированные, адаптируя их для восприятия читателей-неспециалистов [1, с. 24].

Целью данного исследования является определение роли экономических терминов в британском экологическом дискурсе, представленном газетными статьями. Актуальность такого исследования обусловлена повышенным интересом к проблемам охраны окружающей среды в современном обществе и недостаточной изученностью языковых характеристик экологического дискурса. Определяя дискурс как «вербально опосредованную деятельность человека в специальной социальной области», М.Н. Володина подчеркивает, что «закономерности развития языкового знака обусловлены закономерностями развития самого дискурса и активно действующей в ней языковой личности, обладающей специальными знаниями» [2, с. 38].

При когнитивном подходе к терминоведению (М.Н. Володина, Л.В. Ивина, Л.А. Манерко, В.Ф. Новодранова и др.), *термин* рассматривается как «дина-

предпочтения; для тактики *псевдоответа* характерно использование определительных и отрицательных местоимений, местоименных наречий, эллиптических клишированных конструкций; тактика *переключения вопроса* представлена предложениями операционального предпочтения; для тактики *метаязыковых комментариев* вопроса типично вопросительное предложение.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ирисханова, О.К. Речевые акты уклонения: на стыке когнитологии и прагматики / О.К. Ирисханова // Горизонты современной лингвистики: сб. в честь Е.С. Кубряковой – М.: Языки слав. культур, 2009. – С. 684–693.
2. Wilson, J. Politically Speaking: the Pragmatic Analysis of Political Language / J. Wilson. – Cambridge (Mass): Basil Blackwell, 1990. – 203 p.
3. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / D. Crystal. – Cambridge Univ. Press, 1995. – 489 p.
4. Шейгал, Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – Волгоград: Перемена, 2000. – 368 с.
5. Задворная, Е.Г. Речевые тактики уклонения в повседневном общении / Е.Г. Задворная // Теория коммуникации. Языковые значения: сб. науч. ст. преподавателей и аспирантов МГЛУ. – Минск, 2002. – Вып. 2. – С. 22–38.
6. Шевчук, А.В. Прагматические особенности построения политического дискурса (сопоставительный анализ британских и русских информационных телеинтервью): дис. ... канд. филол. наук: 10.12.20 / А.В. Шевчук. – Томск, 2004. – 173 с.
7. Головаш, Л.Б. Коммуникативные средства выражения стратегии уклонения от прямого ответа: дис. ... канд. филол. наук: 10.12.19 / Л.Б. Головаш. – Кемерово, 2008. – 177 с.
8. Кузин, А.Н. Вопросно-ответные единства: синтаксис и прагматика (на материале русских и английских пьес): дис. ... канд. филол. наук: 10.12.15 / А.Н. Кузин. – Минск, 2008. – 156 с.
9. Русская грамматика: в 2 т. / редкол.: Н.Ю. Шведова (гл. ред.) [и др.]. – М.: Наука, 1982. – Т. 1: Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология / Н.С. Авилова [и др.]. – 783 с.
10. Арутюнова, Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.: Языки рус. культуры, 1998 – 896 с.

The problems of pragmatic analysis in linguistic research have been the focus of attention of many scholars for the recent decades. Since extralinguistic factors determine the choice of language items in the process of speech interaction there is a strong necessity to investigate them and to find out different items which are used in different situations of evasion in Russian culture. The present study explores the variety of the linguistic structure of utterances in the speech event of evasion.

Поступила в редакцию 15.01.2010

Н.У. Чайка

ЭЛІПТЫЧНЫЯ КАНСТРУКЦЫІ З СЕМАНТЫКАЙ МАЎЛЕНЧЫХ ПРАЦЭСАЎ

Статья посвящена одной из актуальных проблем языкознания – проблеме семантической организации эллиптических конструкций. Цель исследования – проанализировать закономерности функционирования эллиптических конструкций с семантикой речевой деятельности. Объектом исследования выступают условия реализации необходимой семантики, предметом исследования – эллиптические конструкции с семантикой речевой деятельности. Рассматриваются способы реализации семантики речевой деятельности в эллиптических конструкциях – при помощи различных дополнений и обстоятельств. Выявляются синтаксические средства, формирующие необходимое значение, – компоненты актантной группы – адресаты, объекты речевой деятельности, субъекты речевой деятельности и др. В статье классифицируются в е синтаксические средства, которые могут выступать в качестве показателя семантики, – придаточные члены предложения, присоединительные конструкции и др. Исследуется также синтаксическая связь, при помощи которой показатель глагольной семантики вводится в эллиптическую конструкцию, – полуприказательная, присоединительная, пояснительная и др.

Пытанне пра семантычную арганізацыю *эліптычных канструкцый* надзвычай важнае і актуальнае ў сучасным сінтаксісе. Гэта абумоўлена тым фактарам, што заканамернасці функцыянавання *эліптычных канструкцый* неса звязаны з праблемай рэалізацыі імі семантыкі. Асаблівасці структурнай арганізацыі канструкцый з *эліпсісам* дзеяслова не дазваляюць рэалізаваць значэнне тыповымі сродкамі (дзеяслоўным спосабам). Значыць, семантыка ў падобных сказах рэалізуецца іншымі спосабамі і сінтаксічнымі сродкамі. Таму пытанне пра семантычную арганізацыю *эліптычных канструкцый* патрабуе грунтоўнага даследавання.

Сказанае вышэй і абумоўлівае мэту даследавання – выявіць унутраныя заканамернасці рэалізацыі семантыкі маўленчых працэсаў у канструкцыях з *эліпсісам* дзеяслова, а таксама сінтаксічныя ўмовы, пры якіх названыя канструкцыі свабодна функцыянуюць. Аб'ектам даследавання выступаюць умовы рэалізацыі семантыкі маўленчых працэсаў у *эліптычных канструкцыях*, прадметам даследавання – розныя паводле структуры *эліптычныя сказы*.

Агульныя метадалагічныя прынцыпы абумоўліваюць выбар метадаў даследавання, асноўным з якіх выступае *анісальны*. Ён дазваляе выявіць найбольш істотныя ўласцівасці аб'екта, сінтэзаваць падобныя і паўтаральныя з'явы ў адну катэгорыю, даць адпаведную інтэрпрэтацыю моўнай з'явы і размеркаваць сукупнасць моўных фактаў адносна адзін другога на аснове пэўных прыкмет (зробіць класіфікацыю). У якасці дапаможных пры даследаванні выкарыстоўваліся элементы іншых метадаў. *Канструктыўныя* метады і прыёмы ўжываліся для найбольш поўнага выяўлення дынамічных

законаў пабудовы мадыфікацый сінтаксічных канструкцый (эліптычных) і для вызначэння форм і ўмоў рэалізацыі універсальных моўных катэгорый (семантычных). Метад *кампанентнага аналізу* прымяняецца для вызначэння правіл семантычнай спалучальнасці кампанентаў сінтаксічнай адзінкі, для выяўлення сродкаў кампенсацыі сінтаксічнага эліпіса, што адкрывае перспектывы для вывучэння заканамернасцяў функцыянавання эліптычных канструкцый.

Пытанне пра семантычную арганізацыю эліптычных канструкцый вывучалася пераважна ў межах *семантычнай сінтаксічнай школы*, якая склалася к сярэдзіне XX ст. Пад уплывам ідэй А.А. Патабні, В. фон Гумбальдта асноўным аб'ектам даследавання становіцца семантыка сінтаксічнай адзінкі [1; 2]. Станаўленне семантычнага сінтаксісу пачынаецца з вынаходніцтва лінгвістычнай канцэпцыі глыбінных і паверхневых структур сказа. Пад уплывам названых распрацовак фарміруецца тэарэтычная база, метадалагічны апарат і аб'ект даследавання семантычнай сінтаксічнай школы, аснову тэарэтычнай базы якой склалі такія паняцці, як катэгарыяльная семантыка сінтаксічнай адзінкі, дэнататыўная сітуацыя выказвання, дыскурс, логіка-граматычныя адносіны ў сказе, план выражэння і план зместу сказа, глыбінныя і паверхневыя структуры сказа, зыходныя сінтаксічныя мадэлі і іх вытворныя. У адпаведнасці з тэарэтычнымі распрацоўкамі вызначыўся і аб'ект даследавання семантычнай сінтаксічнай школы – семантычная арганізацыя сказа. Названы аб'ект даследавання ўключае розныя аспекты праблемы: адносіны сказа да абазначаемай ім сітуацыі, пытанне пра семантычныя кампаненты сказа, экспліцытную і імпліцытную семантыку сказа, правілы спалучэння і пераўтварэння сінтаксічных адзінак, семантычная тоеснасць / нятоеснасць вытворнай сінтаксічнай адзінкі і зыходнай мадэлі.

У межах названай школы быў выпрацаваны багаты метадалагічны апарат – метады непасрэдна складаючых, дыстрыбутыўны метады, трансфармацыйны метады, метады апазіцыі і іншыя, якія дазволілі ўсебакова і многааспектна даследаваць семантыку сінтаксічнай адзінкі.

Пытанне пра эліптычныя канструкцыі ў межах *семантычнай сінтаксічнай школы* даследавалася на аснове канцэпцыі *глыбінных і паверхневых сінтаксічных структур*. Да глыбіннай структуры адносяць змест сказа, да паверхневай – фармальнае выражэнне глыбіннай структуры сказа пры дапамозе граматычных і сінтаксічных сродкаў [3, 4]. Эліпіс і сінтаксічны нуль кваліфікаваліся як “сціранне ці замена нулём на паверхневай структуры сказа тых ці іншых элементаў яго глыбіннай структуры” [3, с. 59]. Л.С. Бархударэў вылучыў два тыпы адрозненняў паміж сінтаксічнымі адзінкамі: варыятыўныя (яны закранаюць план выражэння сказа) і функцыянальныя (яны закранаюць план зместу сказа). Сінтаксічнае нуляванне і эліпсаванне адносяцца да варыятыўнага тыпу змен: назіраецца толькі структурнае адрозненне паміж зыходнай і вытворнай канструкцыямі. Як бачна, тэорыя глыбінных і паверхневых структур адкрыла новыя

перспектывы для распрацоўкі праблемы сінтаксічнага эліпіса. Было даказана, што канструкцыі з сінтаксічным нулём і эліпісам захоўваюць семантычную тоеснасць са сваім інварыянтам.

Пазней у семантычнай сінтаксічнай школе яскрава акрэсліваюцца два напрамкі: *логіка-семантычны* і *ўласна семантычны*. Прыхільнікі *логіка-семантычнага* напрамку [5; 6; 7; 8; 9; 10] даследавалі пераважна спосабы выражэння лагічных адносін (кан'юнкцыі, дыз'юнкцыі, імплікацыі і інш.) у мове праз сказ ці выказванне. У даследаваннях вучоных часта ўжываюцца тэрміны *імплікацыя*, *імпліцытны*, *экспліцытны*, якія з'яўляюцца прыналежнасцю лагічнай семантыкі [9]. Даследчыкі спрабуюць аналізаваць з'яву сінтаксічнага нулявання і эліпсавання праз лагічныя адносіны паміж часткамі паведамлення [9] або як з'яву асіметрыі моўнага знака [11] ці агульныя тэарэтычныя пытанні сінтаксічнай семантыкі [7]. Гэта, безумоўна, дало станоўчыя вынікі: эліптычныя канструкцыі разглядаліся як праява імпліцытнага ў сінтаксісе. Але залішняе захапленне лагічнымі метадамі даследавання прывяло да замены лінгвістычных метадаў на лагічныя: аналіз структур і семантыкі сказа падмяняўся аналізам лагічных адносін і сродкаў, якімі яны выражаюцца.

Таксама актыўна даследавалася пытанне пра анафарыстычны эліпіс [12; 13; 14; 15; 16; 17]. Вучонымі адзначалася надзвычай важная роля адносін паміж моўнымі адзінкамі: сэнс сказа з анафарыстычным эліпісам базіруецца на семантычна паўназначнай канструкцыі. У падобных сказах абавязковым з'яўляецца наяўнасць тэкставага паказчыка – анафарыстычнага займенніка або займеннікавага прыслоўя, на якія і ажыццяўляецца анафарыстычная дэсыка. Гэта і выступае галоўным фактарам рэалізацыі семантыкі эліптычнай канструкцыі. Аднак канструкцыі з пропускам або заменай кампанента з суб'ектным і аб'ектным значэннем тыпу *Хата стаяла маўкліва. Святла ў ёй не было* далёка не ўсе ўсходнеславянскія даследчыкі адносяць да эліптычных на той падставе, што падобныя сказы структурна поўныя. Сэнсавая неадназначнасць, што назіраецца ў іх, – вынік замены семантычна паўназначнага кампанента на непаўназначны, што адносіцца да кампетэнцыі семантыкі і не мае дачынення да структурных змен (эліпсавання або нулявання) у сінтаксічнай адзінцы.

Паралельна з логіка-семантычным узнікае напрамак *ўласна семантычнага* сінтаксісу. У працах былі пераадолены крайнасці першага, і семантыка сказаў з сінтаксічным нулём і эліпісам даследавалася без суадносін яе з лагічнымі катэгорыямі. Прадстаўнікі гэтага напрамку [18; 19; 20; 21; 22; 23] аналізавалі семантыку эліптычных канструкцый зыходзячы не з катэгорый логікі, а з катэгорый семантыкі. Такім чынам, сказы з эліпісам аналізаваліся на аснове семантычных сувязяў кампанентаў [19] ці універсальных моўных катэгорый [20]. Даследаваліся семантычныя тыпы эліптычных канструкцый [22] ці сэнсавая сувязь паміж сінтаксічнымі адзінкамі [23]. На гэтай аснове была распрацавана семантычная класіфікацыя эліптычных сказаў.

Питанне семантычнай арганізацыі эліптычных канструкцый цесна звязана з праблемай *сінтаксічных трансфармацый*. Заснавальнікі тэорыі трансфармацый [24] распрацавалі асноўныя правілы пераўтварэння сінтаксічных адзінак пры захаванні імі семантычнай тоеснасці. У сучасным мовазнаўстве названую праблему шырока і ўсебакова даследуюць многія даследчыкі [25; 26; 27; 28].

У рамках трансфармацыйнай граматыкі сказы з сінтаксічным нулём і эліпсісам разглядалі як трансфармацыю поўных [27]. Пропуск у сказе кваліфікаваўся як адсутнасць неабходнага кампанента ў дыстрыбуцыйнай формуле. Пры гэтым астатнія кампаненты сказа маглі відазмяняцца і трансфармавацца ў іншыя часціны мовы ці сінтаксічныя склоны. Трансфармацыйная граматыка імкнецца да ўстанаўлення для кожнай эліптычнай канструкцыі яе інварыянта, які захоўваў лексічны склад і сінтаксічныя сувязі. Пры пропусках у сказе моцць назірацца змены ў канфігурацыі актантаў: *Якая ў малога дапытнасць з вачэй* (П. Броўка), разгортванне прэдыката: *То ж у яе натуры – чуласць, // Гасціннасць, мяккасць, дабрыва* (Н. Гілевіч) ці ўводзіцца дадатковы актант: *Які ж адкрыўся дзіўны мне сакрэт, // Што ваша – вам: // Жыццё, надзеі, справы* (Р. Баравікова). Такія змены дазваляюць ліквідаваць сінтаксічную інверсію членаў сказа і ўстанавіць паралелізм паміж актуальным падзелам і сінтаксічнай структурай сказа, замяніць безасабовую канструкцыю на асабовую двухсастаўную [25].

Такім чынам, тэорыя сінтаксічных трансфармацый мела вялікае значэнне для распрацоўкі пытання пра эліптычныя канструкцыі. Адкрыліся перспектывы для вывучэння сказаў з сінтаксічным нулём і эліпсісам, у якіх разам з пропускам адбыліся пэўныя трансфармацыі. Стала магчымым выявіць інварыянт кожнага відазмененага сказа і разглядаць яго ў пэўнай сістэме: часовай, мадальнай, фазіснай і іншых парадыхмах. Названыя распрацоўкі ўпарадкавалі сістэму трансфармаваных (вытворных) канструкцый, што значна спрасціла іх успрыманне і класіфікацыю.

Праблема семантычнай арганізацыі эліптычных канструкцый цесна звязана з тэорыяй поля ў лінгвістыцы. У сувязі з названай тэорыяй эліптычныя канструкцыі разглядаліся як перыферычныя адзінкі ў дачыненні да ядзерных. Асноўнымі крытэрыямі аб'яднання ядзерных і перыферычных сінтаксічных адзінак даследчыкі [25; 21] лічаць наяўнасць актуальных інварыянтных семантычных функцый, узаемазаямае гаспадарства ядзерных і перыферычных элементаў. Эліптычная канструкцыя, такім чынам, знаходзіцца на перыферыі функцыянальна-сінтаксічнага поля. Алушчаны элемент узаўяляецца сродкамі спецыфікатара, які накладваецца на семантычны фон паведамлення. У сказе *Хлопцы ўзмежкам, цераз брод – у вёску* (В. Быкаў) семантычным фонам выступае частка паведамлення (*хлопцы – у вёску*), а спецыфікатарам – *ўзмежкам, цераз брод*. Семантычны фон сказа (*хлопцы – у вёску*) мае надзвычай шырокае сэнсвае нападненне і можа ўключаць дзеясловы са значэннем перамяшчэння ў прасторы

(*ісці – ехаць*) або фізічнага дзеяння, накіраванага на аб'ект (*занесці, прыйсці, адвезці*). Спецыфікатар *ўзмежкам, цераз брод* звужае кола дзеясловаў, што могуць з ім спалучацца, канкрэтызуючы пры гэтым значэнне эліпсаванага дзеяслова.

Такі падыход, на нашу думку, з'яўляецца найбольш апраўданым і перспектыўным пры даследаванні эліптычных канструкцый. Аналіз сродкаў рэалізацыі семантыкі эліптычнага сказа (семантычнага спецыфікатара) маладаследаваная і актуальная галіна сінтаксісу.

Відавочна, што працы прыхільнікаў семантычнай сінтаксічнай школы ўнеслі значны ўклад у распрацоўку праблемы эліпсіса. Тэорыя глыбінных і паверхневых структур сказа дала магчымасць кваліфікаваць эліптычную канструкцыю як паверхневую рэалізацыю глыбіннай структуры. Вынаходніцтва і шырокае прымяненне трансфармацыйнага метаду дазволіла дакладна вызначыць семантычны і структурны інварыянт сказаў са значэннем быццёнасці, фізічнага і псіхічнага стану, колькасных і фазісных мадыфікацый, якія разам з пропускам структурнага элемента ўключаюць пэўныя трансфармацыі. Распрацоўка пытання аб сіметрыі і асіметрыі плана выражэння і плана зместу [6; 5] дала магчымасць кваліфікаваць некаторыя сказы з сітуацыйным эліпсісам як канструкцыі з імпліцытнай семантыкай, у якіх, акрамя пропуску пэўнага члена сказа, назіраецца неадпаведнасць плана выражэння і плана зместу. Тэорыя поля ў лінгвістыцы адкрывае перспектывы для вывучэння семантычнага спецыфікатара эліптычных канструкцый, што дазваляе размежаваць аманімічныя канструкцыі ў тэксце і вызначыць іх семантычнае нападненне.

Узвешваючы на грунтоўную распрацоўку семантычнага аспекта праблемы эліпсіса, многія пытанні так і засталіся нявырашанымі, напрыклад, умовы рэалізацыі семантыкі ў эліптычных канструкцыях. Неабходна адзначыць, што ў кожнай семантычнай групе выкарыстоўваюцца свае, спецыфічныя, паказчыкі значэння, якія патрабуюць грунтоўнага даследавання.

Значнае месца сярод эліптычных канструкцый займаюць сказы з семантыкай *маўленчых працэсаў*, якія ўваходзяць у вялікую групу канструкцый з семантыкай *адносін*. Аднак з усёй гэтай значнай групы – адносін з рэальным аб'ектам і аб'ектам фіктыўным, безаб'ектныя адносін – эліптычныя сказы могуць рэалізаваць толькі семантыку маўленчых працэсаў. Гэты факт тлумачыцца тым, што для рэалізацыі семантыкі адносін наяўнасць дапаўненняў з розным значэннем з'яўляецца недастатковым – для гэтага патрабуецца дзеяслоў. У канструкцыях жа з семантыкай безаб'ектных адносін бездзеяслоўны спосаб выражэння названай семантыкі ўвогуле з'яўляецца немагчымым.

У эліптычныя сказы з семантыкай маўленчых працэсаў звычайна ўваходзяць розныя віды дапаўненняў і акалічнасцяў, якія і выконваюць ролю паказчыка семантыкі. Асабліваць названых сказаў выяўляецца ў прыналежнасці названай семантыкі да сацыяльнай сферы дзейнасці чалавека,

якая можа рэалізавацца шляхам узаемадзеяння розных дапаўненняў, зрэдку акалічнасцяў. Найбольш пашыраны ў беларускай мове эліптычныя сказы, якія ўключаюць дзейнікі і дапаўненні, што ўказваюць на суб'ект і аб'ект маўлення, а таксама на адрасат.

Суб'ектам звычайна выступае асоба, якая ажыццяўляе маўленчы працэс, а адрасатам – той, да каго звяртаюцца ў працэсе камунікацыі. Аб'ект маўленчых працэсаў змяшчае “прадмет” гаворкі, тое, што паведамляецца адрасату. Рэалізацыі названай мадэлі эліптычнага сказа могуць быць самымі рознымі. Дзейнік, што ўказвае на суб'ект, звычайна выражаецца асабовым займеннікам, адрасат – асабовым займеннікам або назоўнікам, дапаўненне, што ўказвае на аб'ект маўленчых працэсаў, – займеннікамі або назоўнікамі ў форме ўскосных склонаў: *Я – вінаваты! Я! Ты это – бацьку* (І. Мележ).

Сустрэкаюцца эліптычныя сказы, у якіх семантыка маўленчых працэсаў рэалізуецца пры дапамозе галоўных і дадзеных членаў сказа, выражаных толькі займеннікамі. Паколькі эліптычныя сказы з падобным наборам сінтаксічных кампанентаў тыпу *Ты мне – што-небудзь такое* маюць неадназначны характар, могуць ужывацца і з дзеясловамі *сказаць, даць, прынесці* і іншымі, то абавязкова павінен быць паказчык семантыкі маўленчых працэсаў. У дадзеных канструкцыях паказчыкам семантыкі могуць выступаць як унутрысказавыя сродкі – недапасаванае азначэнне *Ты мне што-небудзь такое... пра любоў!* (М. Матукоўскі), так і пазасказавыя паказчыкі, як у прааналізаваным вышэй эліптычным сказе *Я – вінаваты! Я! Ты это – бацьку* (І. Мележ). Семантыка маўленчых працэсаў рэалізуецца ў названых канструкцыях дзякуючы камбінацыі кампанентаў *суб'ект – адрасат – аб'ект маўлення – паказчык семантыкі*. Прычым рашаючую ролю выконвае паказчык семантыкі, які канчаткова канкрэтызуе значэнне эліпсаванага дзеяслова і канструкцыі ў цэлым, што дазваляе адрозніваць аманімічныя формы эліптычных канструкцый.

У эліптычных сказах семантыка маўленчых працэсаў рэалізуецца пры дапамозе акалічнасці спосабу маўленчай дзейнасці, што на аснове семантычнай спалучальнасці ўказвае на пропуск адпаведнага дзеяслова, а таму і выконвае ролю семантычнага паказчыка: *...Думкі – уголас* (А. Дзялендзік). Падобныя паказчыкі маюць надзвычай выразны характар – акалічнасці з названым значэннем могуць спалучацца толькі з дзеясловамі з семантыкай маўленчых працэсаў, выражаюцца яны звычайна прыслоўямі: *– Ты гэта – сур'ёзна* (В. Быкаў); *– Чаму ты думаеш, што я жартую?* *Я – сур'ёзна* (М. Матукоўскі); *– Ты што гэта, усур'ёз?* (А. Макаёнак); *...Думкі – уголас* (А. Дзялендзік).

Паказчыкам семантыкі ў аналізуемых эліптычных сказах можа выступаць і кампанент, што ўказвае на аб'ект маўлення. Гэта адбываецца пры ўмове, што названы кампанент мае адназначны характар і выразную семантыку: *А вы мне – пагрузка, выгрузка, продаж...* (А. Макаёнак). Прычым пры гэтым форма назоўніка, што ўказвае на аб'ект маўлення, можа

трансфармавацца і ўжывацца ў форме, якая выкарыстоўвалася ў папярэднім рэпліцы, – форме назоўнага склону замест вінавальнага.

Дапаўненне, што ўказвае на аб'ект маўлення, можа адсутнічаць. У такім выпадку ў якасці паказчыка семантыкі выступаюць пазасказавыя сродкі. Гэта можа быць лексема са значэннем маўленчых працэсаў, названая ў папярэднім сказе, якая і кампенсуе адсутнасць аб'екта маўлення: *Ён пасунуўся к палацям, калі сеў на край, сказаў Міканору: – І ты не вельмі – на абразы. Не намі заведзена...* (І. Мележ). Сустрэкаюцца сказы, у якіх пазасказавыя паказчыкі кампенсуюць нават адсутнасць кампанента, што ўказвае на суб'ект маўлення. Гэта адбываецца звычайна ў дэялогах або асобных рэпліках персанажаў, якія кампенсуюць прапушчаны дзеяслоў у ловах аўтара: *– Вас не пытаюць, таварыш сяржант! – І да мяне крыві ў цішэй, але ўсё тым жа тонам загаду: – Васілевіч! Хадземце з намі!* (І. Быкаў); *І ўздых, як быццам боль які: – // У лесаруба хлеб цяжкі! – // І да мяне: – // А ты, блазны, // Чаго ўгледзеўся ў акно?* (П. Броўка); *Ігнат да яго: – // Адкуль вы? Куды вы?..* (А. Куляшоў).

Часам сустрэкаюцца эліптычныя сказы, якія змяшчаюць сінтаксічныя кампаненты – паказчыкі семантыкі, што ўказваюць на суб'ект і аб'ект маўлення адначасова. Гэта тлумачыцца асаблівасцямі спалучэння названага кампанента з дзеясловамі пэўнага лексіка-семантычнага класа: *– Ты пра каго? – // Я – пра Мір'яну. // Яна з табой была ўначы* (Н. Гілевіч); *Адзін – пра перагрэў і ашчэты і сусветны патоп, другі – пра амярэнне сусветнага акіяна, трэці – аб апусценьванні кантынентаў* (М. Матукоўскі).

У склад падобных сказаў могуць уваходзіць і кампаненты, што маюць фактальна-ўны характар, – акалічнасці месца: *Пра што это вы там?* (І. Мележ). Названыя кампаненты, хоць і не адыгрываюць рашаючую ролю ў рэалізацыі семантыкі эліптычнага сказа, аднак удакладняюць і канкрэтызуюць яе.

Паказчыкам семантыкі ў эліптычных сказах са значэннем маўленчых працэсаў можа выступаць і акалічнасць, што ўказвае на прычыну ажыццяўлення маўленчай дзейнасці: *Сябе – за найгоркі з грахоў, // Дарогу – за ўпартасць і муку...* (Т. Бондар); *Пра Аўласа, відаць, нехта са зла* (А. Макаёнак); *Як што за язык цягне мяне, каб цябе зачатиць! Але ты не сярдзіся! Я – не ад зла на цябе* (І. Мележ); *Не са зла мы табе... І ён – з дабра* (І. Мележ); *Я – не ад зла на цябе* (І. Мележ). Семантыка сказаў рэалізуецца дзякуючы ўзаемадзеянню сінтаксічных кампанентаў, якія спалучаюцца з дзеясловамі неабходнага лексіка-семантычнага класа.

Часта ў якасці паказчыка семантыкі ў эліптычных сказах выступае аб'ект маўленчых працэсаў. Гэта тлумачыцца тым, што менавіта гэты кампанент валодае найбольшай семантычнай выразнасцю і рэалізуе неабходную семантыку: *Адны – пра з'езд, / Другія – пра свабоду* (А. Разанаў); *Даруй, чытач, што аздачыў: // Ты па радках маіх прабег, // А педагогікі – не ўбачыў: // Усё – пра хлеб, адно пра хлеб...* (Н. Гілевіч); *Я гэтага ўжо не лічу. Я толькі – пра сем'і партызан нашага атрада* (А. Макаёнак); *Хіба я – пра гэта?* (А. Дзялендзік); *Я – не пра бацьку, хлопцы. // Я – пра другое, хлопцы*

(Н. Гілевіч). Аб'ект маўленчых працэсаў стварае спрыяльныя ўмовы для рэалізацыі неабходнай семантыкі, і таму сэнс сказа характарызуецца надзвычайнай выразнасцю: *От найшла пра што* (І. Мележ). У падобных сказах можа эліпсавацца не цалкам выказнік, а толькі дзеяслоўная частка састаўнога дзеяслоўнага выказніка: *Калі ласка, Тамара Паўлаўна, не трэба болей пра сыноў* (А. Макаёнак).

Як паказалі даследаванні, эліптычныя сказы з семантыкай маўленчых працэсаў не часта сустракаюцца ў беларускай мове. Гэта абумоўлена тым, што дапаўненне са значэннем аб'екта мае шырокія спалучальнасныя магчымасці. Дапаўненні тыпу *пра цябе, аб табе* могуць спалучацца з дзеясловамі розных лексіка-семантычных класаў – *гаварыць, думаць, клапаціцца* і інш. Таму ў сказе павінны быць і іншыя сродкі, што канкрэтызуюць значэнне эліпсаванага дзеяслова або ствараюць базу, неабходную для рэалізацыі адпаведнай семантыкі.

Як паказалі даследаванні, у якасці паказчыка семантыкі ў аналізуемых эліптычных сказах часцей выступаюць дапаўненні, што ўказваюць на аб'ект маўленчых працэсаў, адрасат, суб'ект маўленчых працэсаў, а таксама акалічнасці са значэннем спосабу і прычыны маўленчай дзейнасці. Названыя кампаненты, як правіла, рэалізуюць неабходную семантыку ў спалучэнні з іншымі членамі сказа. Гэта абумоўлена спецыфікай арганізацыі эліптычных сказаў з названай семантыкай. Спосабы выражэння паказчыкаў семантыкі – самыя разнастайныя: розныя формы назоўнікаў і займеннікаў, а таксама прыслоўі.

Як бачна, заканамернасці рэалізацыі семантыкі эліптычных сказаў абумоўлены структурна-сітаксічнымі фактарамі: яны прадугледжваюць выкарыстанне такіх сродкаў, што цалкам кампенсуюць адсутнасць дзеяслова. Важную ролю ў рэалізацыі семантыкі адыгрываюць даданыя члены сказа, што маюць нязначную ступень спалучальнасці і таму канкрэтызуюць семантыку эліпсаванага дзеяслова і ўсёй канструкцыі ў цэлым. Таксама важным фактарам выступае семантычная спалучальнасць кампанентаў у структуры сказа, на аснове якой можна не толькі ідэнтыфікаваць значэнне эліпсаванага дзеяслова, а і кваліфікаваць сітаксічныя кампаненты паводле прыналежнасці іх да таксанамічнага класа (да галоўных або даданых членаў сказа), а таксама вызначыць іх функцыянальны дыяпазон.

ЛІТАРАТУРА

1. *Потебня, А.А.* Из записок по русской грамматике : в 4 т. / А.А. Потебня ; общ. ред. В.И. Борковского. – М. : Учпедгиз, 1958–1977. – Т. 1/2. – 1958. – 536 с.
2. *Гумбольдт, В. фон.* О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества / В. фон Гумбольдт // Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. под общ. ред. Г.В. Рамишвили. – М., 2000. – С. 37–298.

3. *Бархударов, Л.С.* Структура простого предложения современного английского языка / Л.С. Бархударов. – М. : Высш. шк., 1966. – 200 с.
4. *Winkler, S.* Ellipsis and focus in generative grammar / S. Winkler. – Berlin ; N.Y. : Mouton de Gruyter, 2005. – IX, 295 p.
5. *Колосова, Т.А.* О некоторых видах сложных эллиптических структур / Т.А. Колосова // Материалы по русско-славянскому языкознанию : сб. ст. / Воронеж. ун-т ; редкол. : В.И. Собинникова (науч. ред.). – Воронеж, 1979. – С. 78–87.
6. *Лисоченко, Л.В.* Высказывания с имплицитной семантикой : логический, языковой и прагматический аспекты / Л.В. Лисоченко ; отв. ред. Г.Ф. Гаврилова ; Сев.-Кавказ. науч. центр высш. шк. – Ростов н/Д : Изд-во Рост. ун-та, 1992. – 152 с.
7. *Богуславский, И.М.* Исследования по синтаксической семантике : сферы действия логических слов / И.М. Богуславский ; отв. ред. А.П. Ершов. – М. : Наука, 1985. – 75 с.
8. *Hausperger, B.* Schprachökonomie in Grammatik und Pragmatik : die Ellipse / B. Hausperger. – München : Utz, 2003. – IX, 327 S.
9. *Vychodilová, Z.* Ellipsa jako jeden ze způsobu neexplicitního vyjadřování obsahových prvků v jazyce / Z. Vychodilová, R. Zimek ; Masarykova unv. – Olomouc : [s.n.], 1980. – 231 s.
10. *Uniszewska, J.* The nature of linguistic processes determining the applicability of nominalizations applied to strings NP-COP-AP / A. Uniszewska // Glottodidactica. – 2001. – Vol. 29. – P. 139–147.
11. *Velde, J.R. te* Deriving coordinate symmetries: a phase-based approach integrating select, merge, copy and match / J.R. te Velde. – Amsterdam : Benjamins, 2005. – 385 p.
12. *Chung, S.* Sluicing and logical form / S. Chung, W.A. Ladusaw, J. McCloskey // Natural Language Semantics. – 1995. – Vol. 3, № 3. – P. 239–282.
13. *Elbourne, P.* The semantics of ellipsis / P. Elbourne // Interdisciplinary studies on information structure. – Potsdam, 2005. – Vol. 3. – P. 63–109.
14. *Fiengo, R.* Indices and identity / R. Fiengo, R. May. – Cambridge ; London : MIT Press, 1994. – XVII, 315 p.
15. *Juzwa, U.* The inflection of ellipsis and its antecedent – the minimalist account / J. Juzwa // Linguae Mundi. – 2005. – № 2. – S. 69–76.
16. *Kehler, A.* Anaphoric dependencies in ellipsis / A. Kehler, S. Shiber // Computational Linguistics. – 1997. – Vol. 23, № 3. – P. 457–466.
17. *Harma, J.* Sur l'omission du verbe et sa recuperabilité en français / J. Harma // Actes du 9e Congrès des romanistes scandinaves, Helsinki, 13–17 aout 1984. – Helsinki, 1986. – P. 135–146.
18. *Никитина, С.Е.* О семантическом эллипсисе в предложных сочетаниях (к постановке вопроса) / С.Е. Никитина // Проблемы лингвистического анализа : фонология, грамматика, лексикология : сб. ст. / Акад. наук СССР, Ин-т языкознания ; отв. ред. Э.А. Макаев. – М., 1966. – С. 140–146.

19. Божок, И.А. Семантическая организация эллиптических предложений / И.А. Божок // Семантика слова и семантика высказывания: межвуз. сб. науч. тр. / Моск. обл. пед. ин-т; редкол.: П.А. Лекант (отв. ред.) [и др.]. – М., 1989. – С. 27–38.
20. Михеев, А.В. Лингвистический статус эллипсиса в тексте: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / А.В. Михеев; Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. – М., 1982. – 25 с.
21. Lee, H.-Y. Ellipsen in Satzkoordinationen: syntaktische und semantische Untersuchungen in einer unifikationsbasierten Grammatik / H.-Y. Lee. – Frankfurt a Main [etc.]: Lang, 1999. – 198 S.
22. Иванилова, Н.Е. Структурно-семантические особенности эллиптических предложений во французском и английском языках: (на материале франкоязычных и англоязычных художественных произведений начала XX века): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Н.Е. Иванилова; Рост. ин-т иностр. яз. – Нальчик, 2008. – 21 с.
23. Наумович, А.Н. Присоединение и парцелляция как особый вид смысловой и синтаксической связи высказываний / А.Н. Наумович // Семантика языковых единиц: сб. науч. тр. / Минск. гос. пед. ин-т; ред. совет: М.Г. Булахов, А.П. Груцо, И.С. Козырев. – Минск, 1984. – С. 96–103.
24. Хомский, Н. Аспекты теории синтаксиса: пер. с англ. / Н. Хомский; под ред. В.А. Звегинцева. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 259 с.
25. Міхневіч, А.Я. Праблемы семантыка-сінтаксічнага даследавання беларускай мовы / А.Я. Міхневіч; Акад. навук БССР, Ін-т мовазнаўства. – Мінск: Навука і тэхніка, 1976. – 263 с.
26. Соловьева, А.А. Сложные предложения с союзом "чем-тем" в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / А.А. Соловьева; Куйбышев. гос. пед. ин-т. – Симферополь, 1959. – 23 с.
27. Лиз, Р.Б. Построение номинализированных конструкций в турецком языке и проблема эллипсиса / Р.Б. Лиз // Новое в зарубежной лингвистике: сб. ст. / сост. А.Н. Барулина; общ. ред. А.Н. Кононова. – М., 1987. – Вып. 19. Проблемы современной тюркологии. – С. 311–323.
28. Звегинцев, В.А. Предложение и его отношение к языку и речи / В.А. Звегинцев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 307 с.

The article is devoted to one of the topical problems of linguistics – the problem of semantic specification of elliptical constructions. Two ways of intra-syntagmatic specifications are examined – actantial and syrconstantial. The meaning of elliptical constructions is formed with the help of syrconstants of place, time, ways of action and also with the help of the components of the actantial group – partatives, resultatives, objects, addressees, etc. The article also researches into the syntactical connection with the help of which specifiers are linked with the elliptical construction, – semi-predicative, additional, explanatory.

Поступила в редакцию 10.12.09

ПРОБЛЕМЫ ПРИКЛАДНОЙ ЛИНГВИСТИКИ

Н.А. Богданова

СИММЕТРИЧНЫЕ СТРУКТУРЫ В КОМПОЗИЦИОННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА

В статье предлагается новый подход к выявлению симметрии в содержательно-композиционной структуре художественного текста на основе анализа логико-семантических формул текста. Для этого выбираются максимально объективные критерии членения текста на смысловые блоки и описывается методика выделения основных композиционных единиц текста – регистровых блоков и микротем. Композиционные блоки вычленяются на основе их принадлежности к различным речевым регистрам, речевым доминантам и наличию повторяющихся главных и второстепенных опорных слов. В результате анализа логико-семантических формул текстов выявляются условия возникновения в тексте точечной и линейной симметрии на двух уровнях (регистровых блоков и микротем). Далее на основе текстов коротких рассказов В. Борхерта объясняется функционирование в художественном тексте симметричных структур, а также показывается взаимодействие симметричных структур на двух нарративных уровнях.

Изучение логико-семантической организации художественного текста, т.е. определенного соположения его композиционных блоков, является одной из актуальных задач современной лингвистики текста. Исследуя художественный текст, ученые зачастую останавливаются на его содержательно-смысловой организации, справедливо отмечая семантическую многозначность, многоэтажность художественного текста в сравнении с текстом нехудожественным. Безусловно, смысловое декодирование текста – это первостепенная задача в процессе его интерпретации и осмысления. Однако немаловажным является и то, в какой форме осуществляется автором передача смысла, на какие информационные блоки разбивается текст и какое соположение получают эти блоки. Форма подачи мысли важна не только для поэтического текста, но и в не меньшей степени для прозаического, хотя границы ее вариативности в последнем являются более широкими. Композиционное членение текста на смысловые «порции» управляет процессом понимания текста, создавая определенный ритм смысла текста [1, с. 21].

При изучении логико-семантической организации художественных текстов важно найти основные композиционные единицы, которые отвечали бы следующим критериям:

- 1) искомые единицы должны в сумме составлять логико-семантическую модель текста;
- 2) вычленение этих единиц должно быть основано на максимально объективных критериях.